

ПЛЕНАРНІ ВИСТУПИ

ПРИНЦИПИ ІНТЕГРУВАННЯ ЗМІСТУ ІСТОРІЇ

ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ У КУРСІ

«ДОСЛІДЖУЄМО ІСТОРІЮ І СУСПІЛЬСТВО» (5–6 КЛАСИ НУШ)

Пометун Олена,

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ

Інтегроване навчання розглядається сьогодні як дидактична концепція побудови цілісного освітнього процесу та підхід до розв'язання актуальних освітніх завдань, зокрема й у навчанні історії та громадянської освіти.

Доведеними перевагами інтегрованого навчання для учнів є: чітке розуміння мети і змісту кожного предмета в різних контекстах; більш глибоке опанування будь-якою темою, завдяки її дослідженню через кілька точок зору; краще усвідомлення цілісності світу, у якому предмети, явища, ідеї та різні точки зору пов'язані з реальним життям; удосконалення навичок системного мислення дітей. Унаслідок інтегрованого навчання вміння бачити взаємозв'язки всіх аспектів дійсності зрештою стає звичкою, яка допомагатиме учням протягом усього їхнього життя.

Інтегроване навчання є сучасною тенденцією розвитку передових освітніх систем Європи і світу. В Україні воно почало активно впроваджуватись із переходом до Нової української школи, коли освіту вперше у традиції української педагогічної науки і практики почали розглядати крізь призму загальної картини світу, не поділяючи на окремі предмети. У Державному стандарті базової середньої освіти 2020 р. (ДСБЗСО) [1] задекларовано необхідність послідовної реалізації компетентнісного

підходу з одночасним скороченням навчального часу на викладання предметів галузі громадянської та історичної освіти.

Для досягнення основної мети освіти – формування компетентностей і наскрізних умінь учнів – необхідно інтегрування у змісті, формах та методах навчання учнів на всіх рівнях освіти, оскільки сама природа компетентностей передбачає набуття учнями міжпредметних комплексів знань, умінь, навичок і цінностей, що дозволяють їм успішно здійснювати ту чи іншу діяльність у різних сферах життя.

За цих умов єдиним шляхом якісного навчання стає міжпредметна інтеграція, що може бути внутрішньогалузева та міжгалузева. Міжпредметна інтеграція передбачає синтез об'єктів, явищ і процесів реальної дійсності, що складають зміст освітнього процесу і методологію його реалізації. Досвід інших країн, як і української початкової освіти НУШ, засвідчує, що найбільш ефективним та послідовним шляхом такої інтеграції є створення й викладання інтегрованих курсів.

Очевидно, що такі курси можуть створюватись насамперед для поєднання тих навчальних предметів, об'єкти дослідження яких однакові або досить близькі (тоді ми досліджуємо об'єкт із різних сторін, використовуючи навчальний матеріал і методи дослідження різних предметів), як ось, наприклад, суспільство, суспільне життя – для всієї сукупності наук, що об'єднані навколо цього.

У процесі реалізації ДСБЗСО авторським колективом відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України створено модельну навчальну програму й підручники з інтегрованого курсу «Досліджуємо історію і суспільство» для 5-6 класів [2; 3; 4]. У процесі проєктування і розробки навчальних

матеріалів обґрунтовано спеціальні принципи внутрішньогалузевого інтегрування.

Серед них насамперед – принцип органічного взаємопроникнення, природного взаємозв'язку навчальних предметів (розділів і тем), що інтегруються. Так, у курсі в рамках міжпредметної інтеграції об'єднано елементи знань:

- з історії України (зокрема, щодо минулого України, її населення в різні історичні періоди, змін її території і суспільного устрою, соціально-культурного життя);

- всесвітньої історії (знання щодо минулого цивілізацій і країн світу, також у розрізі змін території, способу життя населення, суспільного устрою й соціально-культурного життя);

- громадянської освіти, що розглядає ці об'єкти життя суспільства у сьогоденні.

Таким чином основою змісту курсу стає розгляд суспільства як об'єкта дослідження всіх інтегрованих предметів із різних боків [2].

Наступний принцип інтеграції полягає у тому, що зміст навчального матеріалу має бути сформовано шляхом створення інформаційних блоків навколо стрижневих системостворюючих категорій чи ідей змісту, які досліджуватимуться на уроках з погляду різних предметів / галузей знань. Це, наприклад, історія, хронологія, історичний час і простір, причина, наслідок, подія, явище, процес, діяльність людей та її результати, зміни в житті суспільства. Ця сукупність, по суті, становить знанневий складник компетентностей учнів, що формуються засобами галузі громадянської та історичної освіти. Явища суспільного життя у сьогоденні та минулому, що позначені цими міжпредметними поняттями, можуть розглядатись в одному тематичному блоці (розділі курсу, параграфі), причому з урахуванням особливостей

методів дослідження окремих наук: історії, філософії, політології чи правознавства.

Ще одним принципом проектування інтегрованого курсу «Досліджуємо історію і суспільство» є застосування у програмі й підручниках з курсу, окрім змістової, ще й діяльнісної та ціннісно-сміслової інтеграції. Основу діяльнісної інтеграції складає конкретна сукупність умінь і видів діяльності учнів, які дозволяють їм опанувати відповідний міжпредметний зміст. У модельній навчальній програмі [2] ця сукупність представлена у вигляді очікуваних результатів засвоєння кожного розділу змісту та рекомендованих видів діяльності учнів. Ціннісно-сміслова інтеграція різнопредметних складників змісту курсу базується на спільних для різних предметів смислах і цінностях, що становлять основу орієнтацій і ставлень учнів.

Визначені принципи, на нашу думку, можуть скласти основу для створення програм інтегрованих курсів у галузі громадянської та історичної освіти, що відповідає потребам сьогодення. Безумовно, на цьому шляху потрібні додаткові ґрунтовні дослідження, насамперед питань проектування і використання засобів навчання, методики організації навчання інтегрованих курсів та оцінювання результатів навчання.

Список джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти : Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886 (дата звернення: 21.05.2023).
2. Пометун О. І., Ремех Т. О., Малієнко Ю. Б., Мороз П. В. Модельна навчальна програма «Досліджуємо історію і суспільство. 5–6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Hromad.ta.istor.osv.hal/Doslidzhuyemo.istoriyu.susp.5-6-kl.intehr.kurs.Pometun.ta.in.14.07.pdf> (дата звернення: 28.05.2023).

3. Пометун О., Малієнко Ю., Ремех Т. Досліджуємо історію і суспільство : підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів заг. сер. освіти. Київ : ВД «Освіта», 2022. URL: <https://pidruchnyk.com.ua/1675-doslid-istoriyi-pometun.html> (дата звернення: 28.05.2023).

4. Пометун О., Ремех Т. Досліджуємо історію і суспільство : підручник інтегрованого курсу для 6 класу закладів заг. сер. освіти. Київ : ВД «Освіта», 2023. URL: <https://pidruchnyk.com.ua/2608-istoriia-6-klas-pometun-2023.html> (дата звернення: 29.05.2023).

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТРУЮВАННЯ ЗМІСТУ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Степанюк Алла,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри загальної біології

та методики навчання природничих дисциплін,
м. Тернопіль;

Івахів Діана,

студентка хіміко-біологічного факультету
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль

В умовах сьогодення надзвичайної актуальності набирає проблема необхідності модернізації освітнього процесу для забезпечення цілісного оновлення та приведення його у відповідність до тих змін, які відбуваються в соціальному, політичному, економічному, культурному просторі України, враховуючи загальносвітові тенденції, а також упровадженням стратегії випереджального розвитку особистості.

Сучасний світ дуже різниться від того, яким він був навіть у кінці ХХ століття. Особливо це стосується його освітнього середовища, та й суб'єктів навчальної діяльності (здобувачів освіти, вчителів / викладачів). Теперішня система освіти в основних рисах сформувалась під впливом філософських та педагогічних ідей, як